

Cerambyx cerdo

större ekbock

Skalbaggar

AKUT HOTAD (CR)
B1+2cd, C2a, D

Ordn. *Coleoptera*, Fam. *Cerambycidae* (långhorningar), *Cerambyx cerdo* Linnaeus, 1758.

Beskrivning. En av Sveriges största insekter med en kroppslängd som ibland överstiger 50 mm. Kroppen är svart, men den bakre tredjedelen av täckvingarna är bruna. Antennerna är hos honan så långa som kroppen, hos hanen dubbelt längre. De är dessutom grovt byggda, vilket ger arten ett ståtligt utseende. Även benen är påfallande långa.

Utbredning och status. Arten är i äldre tider påträffad i Skåne, Blekinge, Halland och på Öland. Den enda säkra populationen vi har kvar idag finns i Halltorps hage på mellersta Öland, där arten sedan lång tid tillbaka ynglar i ungefär tio av de jätteekar som finns kvar på lokalen. Vissa indikationer finns även på att en population skulle kunna leva kvar på fastlandssidan norr om Kalmar. Rester av en fullbildad insekt har påträffats i ett kajbo i en ek, och ett flygande exemplar skall även ha observerats i dessa trakter för några decennier sedan. Misstänkta angrepp har likaså iakttagits vid Elleholm i Blekinge, men fortfarande föreligger osäkerhet om det i stället kan röra sig om angrepp av träfjäril (*Cossus cossus*) i detta fall. Stor ekbock förekommer även i Mellan- och Sydeuropa samt Turkiet, Kaukasus och norra Afrika. Arten har uppträtt som skadegörare på yngre ekar i stäppområden i södra delen av forna Sovjetunionen.

Ekologi. Larvutvecklingen sker i grova, levande men på olika sätt skadade ekar. Arten föredrar fristående, solexponerade träd vilket gjorde att den gynnades kraftigt i Halltorp genom den röjning man genomförde i början av 1960-talet runt de gamla ekbocksträden. Larverna gnager en kort sträcka under barken men gör sedan en grov, lång gång djupt in i veden. Larvutvecklingen tar förmodligen c:a fem år i anspråk. Den fullvuxna larven förpuppar sig på hösten och den fullbildade skalbaggen stannar i puppkammaren djupt inne i veden tills på försommaren året därefter. Den visar sig framme på stammarna under juni och juli och flyger gärna omkring bland ekarna. Angreppen upprepas år efter år i samma träd. I några av Halltorpsekarna har arten förmodligen funnits i ett helt sekel.

Hot. Det största hotet mot arten i Halltorps hage är det glapp i ekarnas åldersfördelning som föreligger inom området. Flera av de träd där arten lever löper stor risk att dö inom en kort tidsperiod, och risken finns att samtliga angripna träd hinner dö innan vi får fram nog grova ersättningsträd. Skulle det visa sig att det finns någon individsvag population kvar i Blekinge och östra Småland kan snabba vårdåtgärder vara av nöden, eftersom arten förmodligen är ännu mera hotad här.

Åtgärder. Allt måste göras för att via en friställning av vissa äldre träd i Halltorps hage få dem att öka sin volym så snabbt som möjligt. Därigenom kan den stora ekbocken förhoppningsvis förmås att angripa dessa nya jätteekar, så att ej ett kotinuitetsglapp i föda uppstår som slår ut arten på lokalen. Förmodligen måste man även skada ersättningsträden en del för att få arten att nyangripa dem. Diskussioner har även förts om att försöka återetablera arten i något gammalt ekbestånd på fastlandssidan genom att flytta över några av

Halltorpsdjuren. Det kan möjligen visa sig svårt att initiera angreppen i träden från första början, och man måste förmodligen åstadkomma vissa stamskador innan det lyckas.

Övrigt. Arten omfattas av EU's habitatdirektiv bilaga 2 vilket innebär att arten ska skyddas i nätverket Natura 2000.

Litteratur

Brinck, P. 1943. Den stora ekbocken *Cerambyx cerdo* L., och dess förekomst i Sverige förr och nu. *Fauna och flora*. 38: 27–36.

Gaunitz, C. B. 1935. Ekbocken vid Halltorp. *Ent. Tidskr.* 56: 192–196.

Lundberg, S. 1965. En del av Halltorps hage fredat som naturreservat. *Ent. Tidskr.* 86: 21–23.

Lundberg, S. 1981. Sällsynta skalbaggar i Halltorps hage. *Ent. Tidskr.* 102: 136.

Lundberg, S. 1993. Skalbaggar i Hornsö- och Strömsrumstrakten i östra Småland. *Ent. Tidskr.* 114: 93.

Neumann, V. 1985. *Der Heldbock* *Cerambyx cerdo*. Neue Brehm Bücherei 566, Wittenberg. 103 pp.

Osbeck, P. 1996. *Djur och natur i södra Halland under 1700-talet*. sid. 75. Spektra, Halmstad.

Palm, T. 1959. Die Holz- und Rindenkäfer der süd- und mittelschwedischen Laubbäume. *Opsuc. Ent. Suppl.* XVI: 306.

Persson, P. I. & Stenram, H. 1956. Några insektsfynd av intresse från Öland. *Ent. Tidskr.* 77: 189–190.

Schwenke, W. 1974. *Die Forstschädlinge Europas II*: 161–165.

ArtDatabanken 2001-02-16. Faktablad *Cerambyx cerdo* – större ekbock. Förf. Bengt Ehnström 1999.

© ArtDatabanken, SLU 2001.